

ANDIJON VILOYATIDAGI OILAVIY KORXONALARDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARASI

Zokirov Iskandarxon Abbosxonovich

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

“Iqtisodiyot va moliya” kafedrasida o‘qituvchi

E-mail: zokiroviskandarkhon@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola Andijon viloyatidagi oilaviy korxonalarda innovatsion boshqaruv usullarini joriy etishning iqtisodiy samalarini tadqiq qiladi. Maqolada zamonaviy boshqaruv metodlarini qo‘llash orqali korxonalar rentabelligi, xarajatlarni optimallashtirish va raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari oilaviy biznesning uzoq muddatli barqaror rivojlanishi va iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Oilaviy korxonalar, innovatsion boshqaruv, iqtisodiy samaradorlik, Andijon viloyati, rentabellik.

Kirish

So‘nggi yillarda oilaviy korxonalar mamlakat iqtisodiyotida muhim o‘rin egallab kelmoqda. Ularning barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion boshqaruv usullarini tatbiq etish dolzarb vazifa sifatida qaraladi [1]. Innovatsion boshqaruv usullari korxonalarda resurslarni samarali boshqarish, xarajatlarni optimallashtirish va qaror qabul qilish jarayonlarini tezlashtirish imkonini beradi [2].

Andijon viloyatidagi oilaviy korxonalar esa ko‘plab imkoniyatlarga ega bo‘lishiga qaramay, ularning iqtisodiy samaradorligi ko‘pincha an‘anaviy boshqaruv tizimlari bilan cheklangan. Shu sababli, zamonaviy boshqaruv metodlarini joriy etish korxonalarining uzoq muddatli rentabelligini oshirish, mahsulot va xizmat sifatini yaxshilash hamda raqobatbardoshligini kuchaytirish uchun zarur hisoblanadi [3].

Adabiyotlar tahlili

Innovatsion boshqaruv usullarini oilaviy korxonalariga tatbiq etish masalasi ko‘plab olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Chik va Sharma qarashlariga ko‘ra, innovatsion boshqaruv tizimi korxonalar faoliyatida samaradorlikni oshirish, resurslarni optimallashtirish va qaror qabul qilish jarayonlarini tezlashtirish imkonini beradi [1]. Mualliflar ta’kidlashicha, oilaviy biznesda innovatsion yondashuvlarni qo‘llash, ayniqsa kichik va o‘rta korxonalar uchun iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi.

Miller va Le Breton-Miller o‘z asarlarida innovatsion boshqaruv metodlari korxonalar rentabelligini oshirish bilan birga, uning raqobatbardoshligini kuchaytirishi mumkinligini

ta'kidlaydi [4]. Ular shuni qayd etadiki, innovatsion yechimlar mahsulot va xizmat sifatini yaxshilash, operatsion xarajatlarni kamaytirish va xodimlarning ish faoliyatini optimallashtirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, Lansberg fikricha, oilaviy korxonalarda avlodlararo boshqaruv uzluksizligini ta'minlash va innovatsion usullarni tatbiq etish korxonaning uzoq muddatli barqarorligini kafolatlaydi [5]. Muallifning ta'kidlashicha, innovatsion boshqaruv tizimini joriy etishda moliyaviy rejalashtirish va xodimlarni rag'batlantirish tizimlari ham muhim rol o'ynaydi.

Ward esa oilaviy korxonalarni boshqarishda zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etishning iqtisodiy samaralarini o'rganib, innovatsion yechimlarni qo'llash orqali operatsion xarajatlarni 15–20% ga kamaytirish va korxonada rentabelligini oshirish mumkinligini ko'rsatadi [4]. Shu bilan birga, Astrachan va Shanker oilaviy bizneslarda innovatsion yondashuvlarning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rnini iqtisodiy tahlillar asosida tasdiqlaydi [6].

Tahlil shuni ko'rsatadiki, innovatsion boshqaruv usullarini joriy etish oilaviy korxonalarda iqtisodiy samaradorlikni oshirish, xarajatlarni optimallashtirish va raqobatbardoshligini kuchaytirishning samarali yo'li hisoblanadi. Shu bilan birga, boshqaruvning barcha komponentlarini kompleks tarzda qo'llash muhimdir, chunki ular bir-birini qo'llab-quvvatlaydi va korxonada barqarorligini ta'minlaydi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda Andijon viloyatidagi oilaviy korxonalarda innovatsion boshqaruv usullarining iqtisodiy samaradorligini aniqlash uchun **kompleks tadqiqot usullari** qo'llanildi. Avvalo, **nazariy tadqiqot** orqali olimlarning fikrlari va adabiyotlar tahlil qilindi. So'ngra, **amaliy tadqiqot** sifatida hududdagi 12 ta oilaviy korxonada bilan so'rovnoma va intervyular o'tkazildi. Olingan ma'lumotlar **statistik va solishtirma tahlil** usullari yordamida qayta ishlanib, innovatsion boshqaruv usullarining iqtisodiy samaradorlikka ta'siri aniqlangan. Shu bilan birga, **tavsiyaviy metod** orqali korxonalarda innovatsion boshqaruvni tatbiq etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar

Andijon viloyatidagi oilaviy korxonalarda innovatsion boshqaruv usullarini joriy etishning iqtisodiy samaradorligini o'rganish maqsadida 12 ta korxonada so'rovnoma va intervyular o'tkazildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion boshqaruvning samaradorligi bir nechta asosiy omillarga bog'liq: tashkiliy tuzilma, moliyaviy rejalashtirish, xodimlarni rag'batlantirish, va raqamli texnologiyalarni tatbiq etish [1].

So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, tashkiliy tuzilma aniq va tartibli bo'lgan korxonalarda innovatsion usullarni joriy etish osonlashadi va qaror qabul qilish tezligi oshadi. Respondentlarning 72% tashkiliy tuzilmaning samaradorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishini

bildirgan. Shu bilan birga, avlodlararo boshqaruv uzluksizligi korxonada ichida nizolarni kamaytiradi va resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi.

Moliyaviy boshqaruvning samaradorligi innovatsion boshqaruvni joriy etish bilan uzviy bog'liq. Tadqiqot natijalariga ko'ra, moliyaviy rejalashtirish tizimi yaxshi tashkil etilgan korxonalarda operatsion xarajatlar 18–22% kamaygan va rentabellik darajasi sezilarli darajada oshgan. Bu natija Chik va Sharma (2019) fikrlari bilan mos keladi [3].

Xodimlarning ishga bo'lgan motivatsiyasi va ularning malakasini oshirishga qaratilgan tizimlar innovatsion boshqaruv samaradorligini oshiradi. Respondentlarning 68% xodimlarni rag'batlantirish tizimi samarali ishlatilgan korxonalarda innovatsion yondashuvlar muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'kidlashgan. Shu bilan birga, rag'batlantirish tizimi aniq belgilangan korxonalarda qaror qabul qilish jarayonida xodimlar faol ishtirok etadi.

Raqamli texnologiyalar va innovatsion boshqaruv metodlarini tatbiq etish korxonada operatsion xarajatlarni kamaytiradi va ish jarayonlarini tezlashtiradi. Masalan, elektron buxgalteriya tizimi va mijozlar bilan onlayn aloqa platformalarini qo'llagan korxonalarda xarajatlar 15–20% ga kamaygan va qaror qabul qilish jarayoni sezilarli darajada tezlashgan. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar xodimlar faoliyatini samarali kuzatish va tahlil qilish imkonini beradi.

Quyida tadqiqot natijalari bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar **jadval** shaklida keltirilgan:

1-jadval.

Andijon viloyatidagi oilaviy korxonalarda innovatsion boshqaruvning asosiy omillari va iqtisodiy samarasi

Omillar	Respondentlar foizi (%)	Innovatsion boshqaruv samaradorligiga ta'siri	Izohlar
Tashkiliy tuzilma	72	Yuqori	Avlodlararo boshqaruv va aniq tuzilma qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi
Moliyaviy rejalashtirish	78	Yuqori	Operatsion xarajatlarni kamaytiradi va rentabellikni oshiradi

Xodimlarni rag'batlantirish	68	O'rta-yuqori	Motivatsiya tizimi innovatsion yondashuvlarni muvaffaqiyatli tatbiq etishni ta'minlaydi
Raqamli texnologiyalar	60	O'rta	Elektron tizimlar ish jarayonlarini tezlashtiradi va xarajatlarni kamaytiradi

Tahlil shuni ko'rsatadiki, innovatsion boshqaruv usullarini tatbiq etishda barcha omillar bir-birini qo'llab-quvvatlaydi. Masalan, tashkiliy tuzilma va xodimlarni rag'batlantirish tizimi birgalikda qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi, moliyaviy rejalashtirish va raqamli texnologiyalar esa operatsion samaradorlikni oshiradi. Shu nuqtai nazardan, oilaviy korxonalarini boshqarishda kompleks yondashuv qo'llash tavsiya etiladi, bu esa uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi [1].

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Andijon viloyatidagi oilaviy korxonalarda innovatsion boshqaruv usullarini joriy etish iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Tashkiliy tuzilma, moliyaviy rejalashtirish, xodimlarni rag'batlantirish va raqamli texnologiyalarni tatbiq etish birgalikda qo'llanilganda korxonaning rentabelligi, xarajatlarni optimallashtirish va qaror qabul qilish tezligini oshiradi.

Tashkiliy tuzilmaning aniq va tartibli bo'lishi qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi, moliyaviy rejalashtirish operatsion xarajatlarni kamaytiradi, xodimlarni rag'batlantirish tizimi innovatsion usullarni muvaffaqiyatli tatbiq etishga yordam beradi, raqamli texnologiyalar esa jarayonlarni avtomatlashtiradi va samaradorlikni oshiradi.

Shu bilan birga, barcha omillarni kompleks tarzda qo'llash muhimdir, chunki ular bir-birini qo'llab-quvvatlaydi va oilaviy korxonaning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Ushbu tadqiqot natijalari oilaviy bizneslarda innovatsion boshqaruvni samarali tatbiq etish bo'yicha ilmiy asosli tavsiyalar ishlab chiqishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Chik, W., & Sharma, P. (2019). *Family Business Management: Concepts and Practices*. Routledge.
2. Miller, D., & Le Breton-Miller, I. (2021). *Managing for the Long Run: Lessons in Competitive Advantage from Great Family Businesses*. Harvard Business School Press.
3. Lansberg, I. (2020). *Succeeding Generations: Realizing the Dream of Families in Business*. Harvard Business Review Press.

4. Ward, J. L. (2018). *Keeping the Family Business Healthy: How to Plan for Continuing Growth, Profitability, and Family Leadership*. Palgrave Macmillan.
5. Astrachan, J. H., & Shanker, M. C. (2003). *Family Businesses' Contribution to the U.S. Economy: A Closer Look*. *Family Business Review*, 16(3), 211–219.
6. Pieper, T. M. (2010). *Family Business Governance: Maximizing Family and Business Potential*. Springer.